

Звіт DRC щодо моніторингу потреб у соціально-правовому захисті в Україні

Січень – березень 2024

Зміст

Вступ.....	1
Оновлення контексту.....	2
Методика.....	3
Головні ризики та потреби щодо соціально-правового захисту.....	4
Свобода пересування.....	4
Життя, захист і безпека.....	10
Громадянський статус, доступ до засобів правового захисту та правосуддя.....	15
Відсутність дискримінації та рівність.....	18
Основні економічні та соціальні права.....	21
Право на житло.....	21
Право на освіту.....	22
Право на здоров'я.....	23
Право на роботу.....	25
Рекомендації.....	28
Для уряду України.....	28
Для гуманітарної спільноти.....	28

Дисклеймер:

Цей звіт був підготовлений Данською радою у справах біженців (DRC) і фінансується в рамках цивільного захисту та гуманітарної допомоги Європейського Союзу, а також Бюро з питань гуманітарної допомоги Агентства США (USAID) і Гуманітарним фондом для України (ГФУ). Погляди та думки, висловлені у звіті, належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейської комісії, USAID чи уряду США, або ж ГФУ. Ні Європейська комісія, ні уряд США, ні ГФУ не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, яку містить звіт.

Вступ

Цей звіт резюмує дані, отримані під час моніторингу DRC потреб у соціально-правовому захисті, який проводився з січня до березня 2024 року на Заході України у Львівській області, на Півночі у Чернігівській та Сумській областях, на Сході у Дніпропетровській, Запорізькій, Харківській та Донецькій областях, на Півдні у Миколаївській та Херсонській областях.

Цей звіт спрямований на встановлення тенденцій у сфері ризиків соціально-правового захисту і порушень прав, проблем, із якими стикається населення, що постраждало від війни, і перешкод в доступі до послуг (особливо для найбільш вразливих категорій населення) в областях, які були предметом дослідження, під час звітнього періоду. Отримані дані надають інформацію для поточного й запланованого гуманітарного реагування, дають змогу визначити вразливі категорії населення для надання їм індивідуальної підтримки, а також допомагають проводити адвокацію в інтересах постраждалих людей. Дані, отримані в результаті моніторингу, також візуалізовані на інтерактивному сайті, що дозволяє DRC та всім відповідним зацікавленим сторонам легко отримувати до них доступ.

Натисніть [тут](#), щоб відкрити сайт Моніторингу соціально-правового захисту, де резюмовано головні висновки за звітний період.

Основні висновки такі:

- Страх перед мобілізацією серед чоловіків призовного віку, що був посилений законодавчими змінами до законів про мобілізацію, призвів до підвищеного занепокоєння та самообмежень на пересування.
- У регіонах, які більш гостро відчувають наслідки війни, мешканці стикаються з підвищеною тривожністю та страхом через часті звуки вибухів та артилерійського вогню, що посилюється незадовільними варіантами укриття під час повітряних тривог та проблемами, які стосуються відсутності та/або функціонування систем оповіщення про повітряну тривогу. Хоча деякі громади демонструють пристосованість до ситуації, занепокоєння з приводу безпеки залишаються, особливо поблизу військових полігонів та зон, забруднених вибухонебезпечними предметами, що створює значні ризики для цивільного населення
- Присутність сил у галузі безпеки посилює занепокоєння з приводу безпеки жінок та дівчат, підвищуючи ризик гендерно зумовленого насильства (ГЗН) та сексуальної експлуатації, що ускладнюється обмеженими економічними можливостями. Насильство з боку інтимного партнера (НІП) стало основним ризиком для жінок та дівчат. Перешкоди для бажання звернутися за допомогою включають відсутність обізнаності про доступні послуги, соціальні норми, страх стигматизації, обмежені можливості надання послуг та проблеми з доступом до пунктів тимчасового розміщення та безпечних укриттів, особливо у сільській місцевості.
- Оскільки війна триває, і сім'ї продовжують переміщуватися та повертатися, зростають занепокоєння з приводу психічного здоров'я дітей і дорослих через тривалий вплив насильства, ізоляції від однолітків та порушення нормального життя.

Продовжують з'являтися повідомлення про такі симптоми, як безсоння та емоційне вигорання, підсилені страхом постійних обстрілів, а також збільшення споживання алкоголю.

- Нещодавні зміни стосовно допомоги для ВПО згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №332 викликають занепокоєння серед спільнот ВПО, в тому числі щодо наслідків припинення виплати допомоги.
- Відсутність транспорту залишається суттєвою перешкодою для свободи пересування та належного доступу до основних послуг.

Оновлення контексту

В кінці лютого 2024 року виповнилося два роки з моменту військового наступу Російської Федерації, який розпочався 24 лютого 2022 року, і десять років після початку конфлікту. З 24 лютого 2022 року по 29 лютого 2024 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) підтвердило, що внаслідок насильства в умовах війни було вбито щонайменше 10 675 цивільних та травмовано 20 080 осіб і пошкоджено або зруйновано 1 055 закладів освіти та 444 медичні заклади¹.

З січня по березень в Україні поглиблювалась гуманітарна криза, що ознаменувалося руйнівними хвилями атак, які серйозно вплинули на цивільне населення та порушили надання життєво важливих послуг, зокрема впродовж суворих зимових місяців. Різні області, включаючи, серед іншого, Харківську, Херсонську, Київську, Львівську, Миколаївську, Одеську, Запорізьку, зазнали значних втрат серед цивільного населення, пошкодження домівок та руйнування критично важливої цивільної інфраструктури через постійні атаки. Ескалація бойових дій у прифронтових та прикордонних громадах, а саме в Донецькій, Харківській, Херсонській та Сумській областях, сприяла подальшому переміщенню, оскільки цивільне населення шукало безпеку та захист². За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ) в січні було вбито 640 осіб, в лютому — 500, а в березні — 604³. Удари по критичній інфраструктурі призвели до масових порушень надання основних послуг, як-от електро-, водо- та газопостачання, від чого постраждали сотні тисяч осіб. Ситуація на кордоні з Польщею погіршилася, оскільки польські фермери організовували протести та блокади, що призвело до ускладненого перетину кордону для цивільного населення⁴. Це включало блокування прикордонних контрольно-пропускних пунктів та тривалий час очікування на пунктах перетину кордону.

¹ Звіт із ситуації з правами людини в Україні, 1 грудня 2023 року — 29 лютого 2024 року, Управління Верховного комісара ООН з прав людини, доступно [тут](#)

² Україна. Оперативне зведення, 18 квітня 2024 р., Управління ООН з координації гуманітарних справ, доступно [тут](#)

³ Щомісячні оновлення щодо захисту цивільних осіб під час збройного конфлікту від ММПЛУ доступні [тут](#)

⁴ «Польські фермери блокують дороги під час нового протесту проти імпорту з України», 20 березня 2024 року, France 24, доступно [тут](#)

Методика

Дані моніторингу захисту збирались за допомогою підходу зі змішаною методологією, включаючи особисті опитування домогосподарств, інтерв'ю з ключовими інформаторами (IKI), обговорення у фокус-групах (ОФГ) та пряме спостереження.

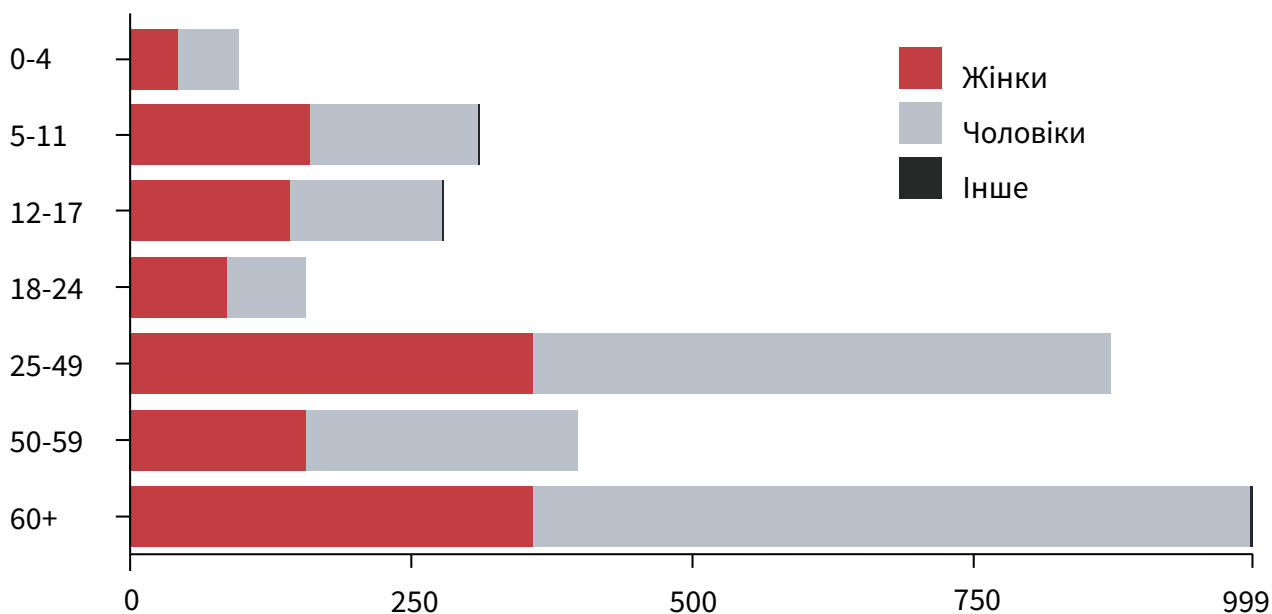
Звіт також відображає отримані дані моніторингу захисту, що проводився на рівні громади кластера з питань захисту, який DRC, разом з іншими партнерами з питань соціально-правового захисту, підтримує за допомогою структурованих інтерв'ю з ключовими інформаторами. Різноманітність методів збору даних дозволяє отримати ширшу інформацію та глибше розуміння уявлень індивідів та груп про потреби й можливості. Цей збір даних та інформації доповнюється оглядом вторинних даних та інформацією, що надається під час зустрічей з координації на місцевому, регіональному і національному рівнях. Заходи DRC з моніторингу потреб щодо соціально-правового захисту спрямовані на різні групи, включаючи внутрішньо переміщених осіб (ВПО), осіб, які повернулись, та непереміщених осіб, які безпосередньо потерпають від поточного збройного конфлікту, в сільських та міських районах.

Рисунок 1. Розподіл респондентів домогосподарств за статусом переміщення

Не переміщена особа	689	58.7%
Внутрішньо переміщена особа	343	29.2%
Особа, котра повернулася	139	11.8%
Біженець	1	0.1%
Не змогли/не захотіли відповідати	1	0.1%

Між 1 січня та 31 березня 2024 року команди соціально-правового захисту DRC провели опитування 1 175 домогосподарств, що відповідає 3 118 особам. Більшість з опитаних становили постраждалі непереміщені особи (59% — 689 респондентів). 29% (343 респонденти) становили ВПО, 12% (139 респондентів) становили особи, які повернулись, а 0,1% — біженці (1 респондент). 99% опитаних є громадянами України, 58% становлять жінки, середній вік опитаних осіб складає 43 роки.

Рисунок 2. Розподіл опитаних домогосподарств за віковою та гендерною групою

Звіт також відображає результати швидких оцінок соціально-правового захисту (ШОЗ), проведених в Миколаївській, Херсонській та Харківській областях, і швидких оцінок гендерно зумовленого насильства (ГЗН), проведених в Чернігівській та Сумській⁵, а також в Дніпропетровській та Запорізькій областях⁶. Крім того, було проведено 147 інтерв'ю (включно із 76 ІКІ в національному Кластері з питань захисту) з представниками місцевих органів влади, загальнонаціональних організацій та організацій громадянського суспільства, членами місцевих організацій та організацій місцевих громад, представниками громадських груп та лідерами думок, вчителями, працівниками соціального захисту та активістами, а також 74 ОФГ, в яких взяло участь 958 осіб.

Головні ризики та потреби щодо соціально-правового захисту

Свобода пересування

Примусове переміщення

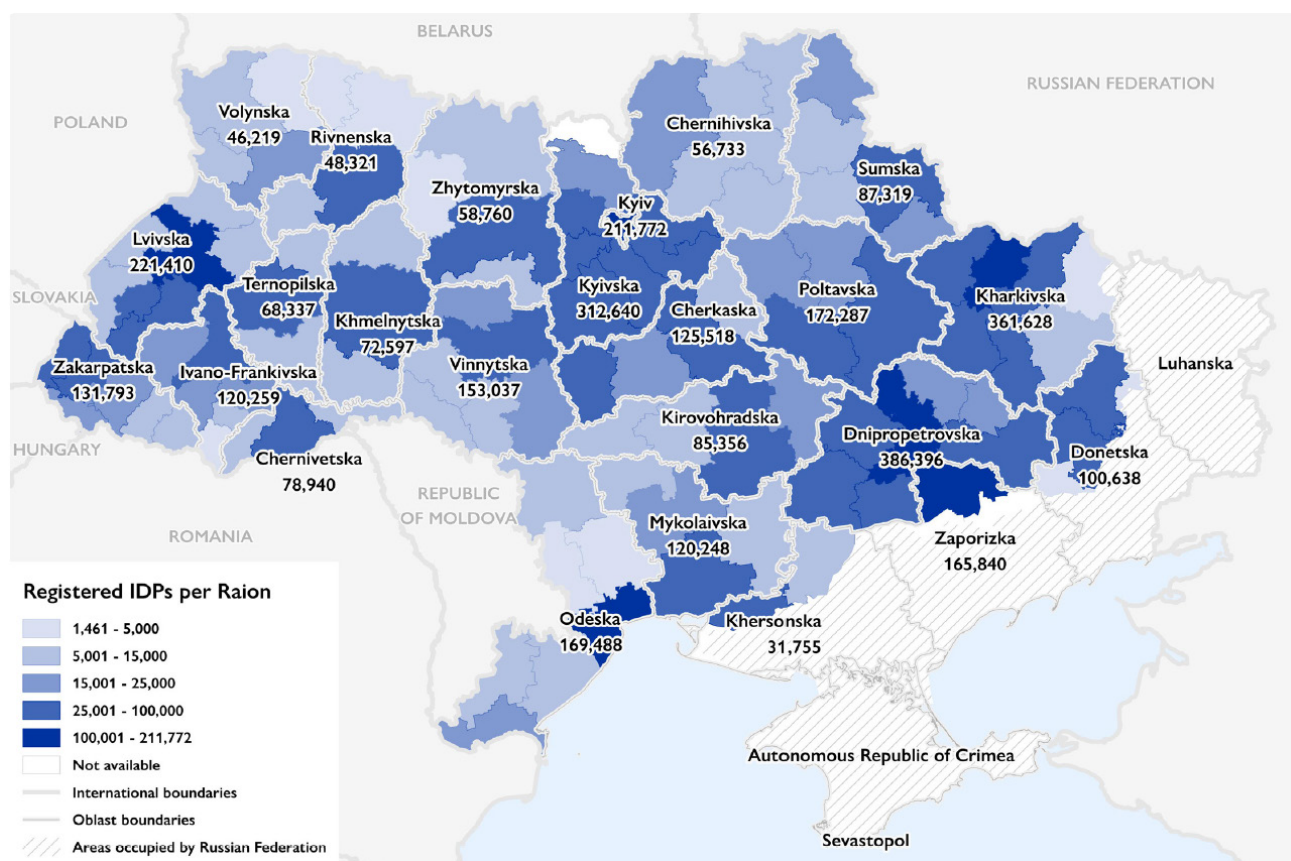
За даними Матриці відстеження переміщень (МВП) Міжнародної організації з міграції (МОМ), станом на 31 березня 2024 року в Україні налічується 3 387 291 ВПО.

⁵ Швидка оцінка ГЗН, Чернігівська та Сумська області, DRC, лютий 2024 року, доступно [тут](#)

⁶ Швидка оцінка ГЗН, Дніпропетровська та Запорізька області, DRC, травень 2024 року, доступно [тут](#)

При цьому Дніпропетровська область прийняла найбільшу кількість ВПО — 386 396, за нею йде Харківська область, яка прийняла 361 628 осіб⁷. Це свідчить про зниження більше ніж на 130 000 з 31 грудня 2023 року⁸. Більшість областей України спостерігали зменшення кількості зареєстрованих ВПО, що можна пояснити збільшенням повернень відповідно до ключових інформаторів та учасників ОФГ, та потенційно скороченням нових реєстрацій ВПО, що пов'язане з нещодавніми змінами у законодавстві про допомогу для ВПО. Зростання кількості зареєстрованих ВПО у Харківській та Донецькій областях порівняно з попереднім періодом моніторингу можна пов'язати із загостренням конфлікту під час зимових місяців вздовж лінії фронту в Донецькій області. Це стимулювало людей шукати притулок в Харківській області та безпечніші райони в Донецькій області. Подібно до цього незначне збільшення кількості зареєстрованих ВПО в Сумській області можна пов'язати з кількома чинниками, включно з близьким розташуванням Сум до Російської Федерації, наприклад тим, що область слугує транзитним пунктом для переміщених осіб з Харківської області, і потенційним проведенням обов'язкової евакуації в межах 5-кілометрової зони.

Рисунок 3. Розподіл зареєстрованих ВПО за районами, станом на 31 березня 2024 року⁹

⁷ «Україна: Базова оцінка території зареєстрованих ВПО в Україні» — 34-й тур — березень 2024 року, Міжнародна організація з міграції (МОМ), доступно [ТУТ](#)

⁸ «Україна: Базова оцінка території зареєстрованих ВПО в Україні» — 31-й тур — грудень 2023 року, Міжнародна організація з міграції (МОМ), доступно [ТУТ](#)

⁹ «Україна: Базова оцінка території зареєстрованих ВПО в Україні» — 34-й тур — березень 2024 року, Міжнародна організація з міграції (МОМ), доступно [ТУТ](#)

Якщо інтенсивність конфлікту продовжуватиме зростати, є ймовірність подальшого збільшення кількості ВПО. Попри поточне зменшення кількості зареєстрованих ВПО у Львівській області, евакуації потягами до області продовжувалися, і під час звітнього періоду кількість новоприбулих ВПО склала 2 248. Більшість евакуйованих переїхали з Сумської та Запорізької областей.

Подібно до результатів попереднього періоду моніторингу 57% опитаних ВПО (167 осіб) через моніторинг захисту DRC вказали про свій намір повернутися до місцевості, де вони проживали раніше. До основних чинників, що впливають на наміри повернутися, про які повідомили респонденти домогосподарств, відноситься покращена безпекова ситуація (89%, 148 осіб), припинення бойових дій (72%, 119 осіб), повернення українською владою непідконтрольних уряду територій (НПУТ) (13%, 21 особа), розширення можливостей працевлаштування (11%, 19 осіб), а також відновлена інфраструктура (11%, 19 осіб). КІ та учасники ОФГ з особами, які повернулись, у східних та південних областях наголошують на тому, що основним мотивом для повернення є фінансові труднощі, яких зазнають ВПО, особливо поєднання високої орендної плати та обмежених можливостей заробітку. Ці результати свідчать про те, що деякі повернення є негативним механізмом розв'язання проблеми через відсутність можливості для працевлаштування або достатньої державної та/або гуманітарної допомоги у районах переміщення.

Зміни стосовно допомоги для ВПО, викладені у Постанові Кабінету Міністрів України №94 від 26 січня 2024 року, вплинули на наміри повернутися до звичного місця проживання. Вступаючи в дію з 1 березня 2024 року, критерії отримання/збереження допомоги на проживання для ВПО (основний державний механізм підтримки ВПО) суттєво змінилися, оскільки були запроваджені критерії виключення, що призвело до вилучення більшості осіб, які отримували допомогу, або вимоги повторного подання заяви для отримання допомоги. Наприклад, ВПО у сільській місцевості Львівської області, які залежать від орендованого приватного житла, вказали про те, що це вплинуло на них, оскільки допомога для ВПО є їхнім основним джерелом доходу. Учасники ОФГ, які проводилися у Новому Роздолі та Добрівлянах Львівської області, висловили побоювання та занепокоєння з приводу припинення надання допомоги для ВПО.

В областях, де проводилося опитування, 99% опитаних непереміщених домогосподарств (669 осіб) та 99% опитаних осіб, які повернулися (135 осіб), вказали про намір залишитися за місцем їхнього звичного проживання.

Непереміщені особи в Харківській та Донецькій областях загалом погоджуються з тим, що вони не схильні покинути їхнє поточне місцезнаходження, якщо не відбудеться суттєвих змін у безпековій ситуації. Вони не хочуть переміщатися в межах України чи за кордон без крайньої потреби.

«Я просто повернуся додому недалеко від лінії фронту, оскільки я не можу отримувати допомогу для ВПО».

Учасник ОФГ, Новий Розділ, Львівська область

Ті, хто мав намір поїхати, уже це зробив, залишивши позаду непереміщених осіб, які обирають не переміщатися або стикаються з перешкодами, які заважають їм це зробити, як-от люди похилого віку з інвалідністю або хронічними захворюваннями.

В Донецькій області багато непереміщених мешканців не наважуються евакуюватися з їхніх домівок через страх розграбування та несанкціонованого вилучення майна. ОФГ в Харківській та Донецькій областях виявили випадки, коли військовослужбовці на непідконтрольних уряду та прифронтових територіях незаконно окупували порожні приватні будинки, що призводило до розграбування та пошкодження домівок. Цей досвід, про який згадувалося у численних ОФГ в Донецькій області, виступає значним стримувальним фактором для непереміщених осіб у питанні евакуації попри ризики для безпеки, з якими вони стикаються. Подібна інформація повідомлялася в Херсонській області, зокрема під час ОФГ у селі Мала Шестірня, де учасники стверджували, що більшість молодих та працездатних мешканців уже переїхали в безпечніші місця, а залишилися здебільшого пенсіонери, які не планують та мають обмежені можливості для переміщення. Також висловлювалися занепокоєння з приводу ризику розграбування порожніх будинків.

Рисунок 4. Наміри залежно від групи переміщених осіб

Внутрішньо переміщені особи

Повернутися до місця постійного проживання	257	61.3%
Інтегруватися в місцеву громаду	150	35.8%
Переїхати до іншої області України	7	1.7%
Переїхати до іншої країни	5	1.2%

Не переміщені особи

Планують залишитись на місці свого звичайного проживання	406	99.3%
Переїхати до іншої області України	2	0.5%
Переїхати до іншої країни	1	0.2%

Біженці і особи, які повернулись

Планують залишитись на місці свого звичайного проживання	88	100.0%
--	----	--------

Страх перед мобілізацією

1 січня 2024 року у Верховній Раді України було зареєстровано новий законопроект про мобілізацію¹⁰. Запропоновані поправки спрямовані на посилення мобілізації чоловіків шляхом зменшення призовного віку з 27 до 25 років та через обов'язок усіх військовозобов'язаних громадян оновити військово-облікові дані. Серед опитаних домогосподарств в областях 27% (318 респондентів) повідомили про перешкоди для свободи пересування. З них 15% (47 осіб) суттєвою перешкодою назвали страх перед мобілізацією. Що стосується респондентів чоловічої статі, цей показник зростає до 30% в межах 32% осіб, які повідомили про перешкоди для свободи пересування, включно з перешкодами для отримання допомоги та працевлаштування. У Харківській та Донецькій областях існує помітна тенденція серед чоловіків призовного віку щодо обмеження їхнього пересування, особливо унікаючи районів поблизу блокпостів, через занепокоєння з приводу отримання повісток до Територіальних центрів комплектування. Така обережна поведінка стала поширенішою у Харківській та Донецькій областях порівняно з попередніми місяцями, що вказує на посилене побоювання серед осіб призовного віку після внесення законопроекту. Нещодавно був виданий наказ (який не є юридично обов'язковим) про те, щоб усі військовозобов'язані чоловіки, які проживають в Нікопольському районі Дніпропетровської області, з'явилися до Територіального центру комплектування, про що повідомляють онлайн-медіа¹¹. Це розпорядження застосовується навіть до тих осіб, які не отримали повістку, і його необхідно виконати до 30 квітня 2024 року. Вплив таких заходів на повсякденне життя та психічне благополуччя відповідних осіб є критично важливим аспектом, який слід враховувати. Страх перед мобілізацією та, як наслідок, самообмеження у поєднанні з проблемами пошуку безпечного житла та працевлаштування залишаються вагомими факторами, які сприяють відчуттю стресу чоловіками, яким загрожує мобілізація, і підштовхують їх до негативних механізмів розв'язання проблеми.

В Миколаївській області 28% респондентів вказали страх перед мобілізацією як основну перешкоду для свободи пересування, що помітно вище, ніж у решті опитаних областей. DRC спостерігала посилення присутності співробітників Територіального центру комплектування в Миколаєві, які перевіряють документи та направляють чоловіків до місцевих військкоматів для постановки на облік та оновлення особистої інформації. Згідно з КІ з Миколаєва багато чоловіків намагаються не виходити з дому, щоб уникнути мобілізації. Вимога щодо військового квитка або довідки про непридатність до військової служби також обмежує їхній доступ до офіційного працевлаштування. Інформатор поділився власним досвідом незаконного утримування відповідальними за мобілізацію працівниками. Його затримали у торговельному центрі, позбавили можливості залишити його речі в безпеці і примусово доправили до призовного пункту. Потрапивши туди, його утримували до закінчення комендантської години для оформлення документів та проходження військово-лікарської комісії. Такі випадки нерідко трапляються в місті, оскільки відповідальні за мобілізацію працівники використовують різні методи для відстеження чоловіків призовного віку, особливо після розгляду парламентом законопроекту.

¹⁰ Закон про мобілізацію було ухвалено 18 квітня 2024 року, і він набере чинності 18 травня 2024 року.

¹¹ «В одному з районів Дніпропетровської області всім військовозобов'язаним чоловікам наказали з'явитися до Територіального центру комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) з крайнім терміном», Дніпро Оперативний, 12 березня 2024 року, доступно [ТУТ](#)

Відсутність транспортного сполучення

Відсутність транспорту залишається значною перешкодою для свободи пересування, про що повідомляють 24% опитаних домогосподарств, які стикаються з перепонами (76 осіб). Учасники ОФГ та КІ у Донецькій та Харківській областях постійно наголошують на проблемі неналежного громадського транспорту, хоча в Харкові — в меншій кількості. Перед ескалацією більшість сіл обслуговувалися регулярними автобусами або маршрутними таксі, якими керували державні або приватні транспортні компанії. Проте суттєве зменшення кількості населення зробило ці послуги збитковими, що призвело до їхнього припинення.

Багатьом віддаленим селищам та селам наразі бракує регулярного або доступного транспортного сполучення з більшими містами, а мешканці деяких сіл змушені долати до трьох кілометрів до найближчої актуальної автобусної зупинки.

«Місцевий транспорт має непосильні підвищення, які фізично недоступні».

Учасник ОФГ, Львівська область

Навіть якщо автобусні поїздки доступні, часто вони вважаються дорогими — від 80 до 100 гривень в один бік — і не підходять для осіб з обмеженими фізичними можливостями. У деяких випадках мешканці повідомляють про захмарну вартість проїзду до міста Харків у розмірі до 1 400 гривень з більш віддалених громад. Така транспортна проблема значно ускладнює доступ до основних послуг, особливо для осіб, які проживають у сільській/маргіналізованій місцевості. Подібні занепокоєння були виявлені за допомогою ШОЗ, які проводилися у Шевченківській громаді Миколаївської області та Високопільській громаді Херсонської області і визначили значні проблеми з транспортом. У селі Кисличувата Томаківської громади Дніпропетровської області припинення функціонування автостанції після початку збройного конфлікту було пов'язане з фінансовими труднощами місцевих органів влади. Мешканці висловлювали незадоволення під час ОФГ, нарікаючи на втрату зручного транспортного сполучення між населеними пунктами, регулярного руху транспортних засобів та визначених зон очікування автобусів. Таке припинення суттєво погіршує можливості забезпечення засобів до існування, доступ до послуг та загальну мобільність між громадами. У Львівській області учасники ОФГ зауважили, що варіанти транспорту часто не враховують проблеми доступності, що робить їх непридатними для людей з інвалідністю.

Свавільне затримання

Учасники ОФГ з різних сіл Миколаївської та Херсонської областей повідомляли про випадки свавільного затримання цивільних, коли села перебували поза контролем уряду України. Людей часто тримали у підвалах та застосовували до них різні форми насильства, включно з фізичним, психологічним та сексуальним насильством, як-от побиття, залякування та зґвалтування. Колишні затримані цивільні, яких опитувало УВКПЛ, повідомляли про катування, неналежне поведіння та сексуальне насильство стосовно чоловіків та жінок¹².

¹² Звіт із ситуації з правами людини в Україні, 1 грудня 2023 року — 29 лютого 2024 року, Управління Верховного комісара ООН з прав людини, доступно [ТУТ](#)

Доступ до предметів першої потреби, наприклад їжі, води та медичної допомоги, був суворо обмеженим. Як повідомлялося, деякі особи ставали мішенями та були розстріляні через їхні сімейні зв'язки з українськими військовими, їхнє впливове становище у громадах або їхню підтримку українського уряду. Російські солдати, які розміщувалися у селах, стежили та контролювали мешканців у їхніх домівках. Наразі ці особи потребують індивідуальних консультацій та допомоги для відстоювання їхніх прав у зв'язку зі свавільним затриманням та отримання державної компенсації, що передбачено у Законі України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей». Проте багатьом невідомо про необхідні процедури, що заважає їм реалізувати їхні законні права на компенсацію та отримати медичну і психологічну допомогу.

Життя, захист і безпека

Відчуття безпеки

Загалом 38% респондентів (447 осіб) з опитаних областей повідомили відчуття небезпеки, що здебільшого пов'язане з обстрілами або їхньою загрозою (97% цих респондентів, всього 431 особа). Ця цифра свідчить про зростання на 2% порівняно з попереднім періодом моніторингу. Відчуття незахищеності є особливо вираженим серед мешканців конкретних областей, включаючи Дніпропетровську (75%), Херсонську (64%), Сумську (57%), Донецьку (57%) та Миколаївську (56%).

Рисунок 5. Чинники, що впливають на відчуття безпеки

Бомбардування/обстріли або загроза обстрілів	431	96.6%
Міни або забруднення боєприпасами які не вибухнули	58	13.0%
Присутність збройних сил або силових структур	49	11.0%
Інше	9	2.0%
Кримінал	6	1.3%
Конфлікти між збройними силами або силовими структурами	5	1.1%
Напруга всередині громади	3	0.7%
Ризики примусового виселення	2	0.4%

Мешканці сільських районів значно частіше зазнають відчуження себе у небезпеці: про відчуття незахищеності говорить 44% респондентів зі сільської місцевості порівняно з 18% серед респондентів у містах. Помітне підвищення поганого відчуття безпеки серед мешканців Дніпропетровської області порівняно з попереднім періодом моніторингу (+51%) можна пояснити вищою частотою інцидентів у сфері безпеки, зокрема у Нікопольському районі.

В Донецькій області учасники ОФГ загалом повідомляли про відчуття незахищеності через наближеність до лінії фронту. Звуки вибухів та артилерійського вогню, особливо у громадах ближче до лінії фронту, сприяють підвищеному рівню стресу, хвилювання та страху серед місцевого населення. Як повідомляють мешканці Шевченківської громади Миколаївської області, відсутність визначених укриттів для пошуку притулку під час авіаударів, про що часто повідомляється у сільській місцевості прифронтових областей, включаючи Харківську та Донецьку області, змушує мешканців розраховувати на невеликі підвальні приміщення, які не відповідають стандартам безпеки. Крім того, часто бомбосховища недоступні для мешканців, особливо якщо вони знаходяться на околицях сіл, тому для більшості людей незручно швидко діставатися до них під час повітряних тривог. Також у районах поблизу лінії фронту часто чути вибухи до звуків сирен, що зменшує довіру до ефективності системи оповіщення про повітряну тривогу. Крім того, у деяких постраждалих від конфлікту районах помітна відсутність систем оповіщення про повітряну тривогу. У Михайлівці, яка розташована у Михайлівській громаді Запорізької області, місцеві органи влади підготували плани встановлення системи оповіщення про повітряну тривогу, проте вартість проєкту вважається надто високою, і у місцевому бюджеті бракує коштів для його реалізації. Відсутність справної системи оповіщення про повітряну тривогу посилює вразливість мешканців до загроз ракетних та артобстрілів, особливо серед осіб з обмеженим доступом до смартфонів, які можуть не знати про навислі загрози.

Натомість учасники ОФГ в Донецькій області зазначили про відчуття пристосованості, вказуючи про «порівняну» безпеку. Подібно до попередніх періодів моніторингу повідомлялося про значне покращення сприйняття безпеки порівняно з ситуацією на початку та в середині 2022 року, що здебільшого пов'язано з певним рівнем зниження чутливості до загроз безпеці. Громади поблизу лінії фронту звикли до повітряних тривог та сирен і часто демонструють суттєво знижену реакцію або взагалі не реагують на це. Навіть у районах з доступними укриттями члени громади рідко користуються ними, якщо не отримують чіткої інформації про широкомасштабні напади в їхніх околицях. У Петро-Михайлівській громаді Запорізької області спочатку був встановлений пристрій для попередження про повітряну тривогу, проте мешканці вирішили відключити його через занепокоєння, яке він створює, особливо вночі. Наразі мешканці залежать виключно від мобільних застосунків для оповіщення про повітряну тривогу, що створює ризик, оскільки стільниковий зв'язок у сільській місцевості може бути ненадійним, а Wi-Fi чи дротове підключення є рідкістю, що потенційно призводить до затримки або пропущення сповіщень.

«У дітей та людей була надто чутлива реакція. Звук міг лунати безперервно кілька годин підряд по декілька разів на день чи вночі».

Учасник ОФГ, Петро-Михайлівська громада, Запорізька область

Присутність озброєних людей або сил безпеки продовжує вказуватися як чинник, що впливає на погане відчуття безпеки (11%, 49 респондентів). В Донецькій області мешканці, які проживають поблизу або навколо військових полігонів, висловлюють глибоке відчуття незахищеності. Постійні звуки снарядів та набоїв під час навчань викликають страх серед місцевого населення. Крім того, є повідомлення про те, що снаряди та набої випадково прилітали у села, що призводило до травмування цивільних. Особи, які проживають поблизу військових полігонів, називають це основною загрозою безпеці. Попри привернення уваги місцевих органів влади та військових до цього питання не повідомлялося про відчутні результати чи покращення. За словами КІ з Новомиколаївської громади Запорізької області, значна присутність військовослужбовців створює підвищені ризики для місцевого населення. Через близькість до зони конфлікту військовослужбовці обрали один з населених пунктів для створення військових таборів, які призначені для навчання новонабраних військовослужбовців.

Забруднення нерозірваними боєприпасами (НРБ) продовжує бути значною проблемою для безпеки, в результаті чого 13% респондентів (58 осіб) висловили відчуття незахищеності. Наразі Україна є найбільш замінованою країною у світі з масштабними регіонами на півдні та сході, особливо в Дніпропетровській, Миколаївській, Сумській, Харківській, Запорізькій та Херсонській областях, які забруднені вибухонебезпечними предметами.

Відповідно до ММПЛУ 350 осіб було вбито та 780 травмовано мінами та вибухонебезпечними залишками війни з 24 лютого 2022 року ¹³. У районах, які раніше були непідконтрольні уряду, необхідність розмінування залишається критичною, і багато мешканців висловлюють страх користування головними дорогами та стежками через ризик натрапити на міни. Багато учасників ОФГ в Харківській та Донецькій областях особисто знайомі або чули про осіб, які були травмовані або вбиті мінами, що посилює їхнє занепокоєння. На щастя, більшість громад повідомляють про отримання інформації стосовно мін та пов'язану з ними небезпеку. Вихователі зазначають, що дітей інформують про небезпеку у школах і вони практикують безпечну поведінку. Проте попри обізнаність про ризики деякі особи вдаються до небезпечної діяльності через відчай або необхідність, як-от робота на потенційно замінованих полях або збір дров у небезпечних зонах (негативні стратегії розв'язання проблеми).

Гендерно зумовлене насильство

За повідомленнями присутність сил безпеки у деяких населених пунктах Запорізької області посилює занепокоєння з приводу безпеки жінок та дівчат, включно з ризиками ГЗН. Це разом з підвищеною ймовірністю ГЗН є суттєвою загрозою для безпеки та благополуччя жінок та дівчат у таких громадах. Сюди відноситься ризик сексуальної експлуатації в обмін на матеріальні блага, що ускладнюється відсутністю економічних можливостей у таких регіонах. Було визначено, що дівчата-підлітки знаходяться в особливій небезпеці, оскільки вони можуть бути нездатні повністю зрозуміти усі ризики, пов'язані з такими ситуаціями. Якщо йдеться про занепокоєння з приводу безпеки жінок та дівчат у громаді, у Чернігівській та Сумській областях насильство з боку інтимного партнера (НІП) стало основною загрозою, що охоплює фізичне та психологічне насильство.

¹³ Україна: Захист цивільних осіб під час збройного конфлікту, лютий 2024 року, оновлення, Управління Верховного комісара ООН з прав людини, доступно [тут](#)

Більша частина учасників оцінок визнали випадки ГЗН у їхній сім'ї, громаді чи на робочому місці, при цьому найчастіше згадувалося насильство з боку інтимного партнера. Це підкреслює всеосяжний характер такого насильства на опитаній території.

Швидкі оцінки ГЗН, проведені DRC, висвітлили різні перешкоди для бажання звернутися за допомогою серед осіб, які пережили ГЗН, в Україні. Сюди відноситься відсутність обізнаності про доступні послуги, соціальні норми та переконання навколо ГЗН, якість послуг і страх осуду та стигматизації. Члени громад та постачальники послуг згодні з тим, що постраждали не схильні повідомляти або звертатися за послугами через ці пересічні чинники. Недостатня обізнаність про доступні послуги та постачальників послуг є розповсюдженою як серед постачальників послуг, так і зацікавлених осіб. Нестача послуг та кваліфікованого персоналу у сільській місцевості у поєднанні з обмеженими транспортними можливостями виступає суттєвою перешкодою для отримання необхідної підтримки та послуг, включно з медичною та психосоціальною допомогою. Особливо помітний дефіцит послуг для постраждалих від ГЗН осіб чоловічої статі, що свідчить про значну прогалину у системі підтримки, яку потрібно вирішити. Брак тимчасового житла та доступних безпечних укриттів/кризових кімнат створює труднощі, зокрема для постраждалих від НІП. Такі послуги часто розташовані у містах, що ускладнює доступ постраждалих з сільської місцевості до них. У деяких регіонах постраждалих від ГЗН тимчасово розміщують у місцевих лікарнях через відсутність безпечного житла.

Соціальні норми та шкідливі переконання щодо ГЗН суттєво сприяють небажанню постраждалих звертатися за допомогою, при цьому поширеними є стигматизація та почуття сорому. В невеликих та сільських громадах занепокоєння з приводу конфіденційності і нормалізації насильства стосовно жінок стримує постраждалих від звернення за послугами. Крім того, страх перед кривдником та занепокоєння щодо ефективності послуг боротьби з ГЗН заважає постраждалим від ГЗН звертатися за допомогою. Хоча у надзвичайних ситуаціях часто звертаються до поліції, є занепокоєння з приводу їхньої здатності захистити постраждалих від ГЗН. Повідомлялося про випадки, коли постраждали, які зверталися за допомогою, були вбиті кривдником.

Психологічний стрес

Оскільки родини продовжують виїжджати та повертатися, а конфлікт триває уже третій рік, серед членів громад посилюється занепокоєння з приводу психічного здоров'я та психологічного благополуччя дітей. Внаслідок сукупного впливу COVID-19 та тривалого конфлікту деякі діти ніколи не жили «нормальне» життя, що викликає стурбованість в межах громади стосовно потенційних довготривалих наслідків для їхнього благополуччя та соціального розвитку. На дітей суттєво впливає ізоляція, оскільки багато з них навчаються дистанційно, що перешкоджає їхній здатності взаємодіяти з однолітками та розвивати навички міжособистісного спілкування. Крім того, діти часто чують звуки вибухів та обстрілів, що призводить до підвищеного рівня страху і стресу.

Спостереження під час виїздів DRC та просвітницьких заходів з питань психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) у Миколаївській та Херсонській областях свідчать про підвищений рівень стресу серед членів громад. Вони бояться за свою безпеку та благополуччя через постійні обстріли та відсутність належних укриттів у багатьох громадах, а також відчувають тривогу з приводу втрати майна.

Крім того, учасники повідомляли про низку таких симптомів, як безсоння, розлади харчової поведінки, втома, апатія, плаксивість, дратівливість, погіршення пам'яті та зниження когнітивних функцій, емоційне вигорання, спалахи агресії, відчуття безнадійності, втрата віри у майбутнє, глибока самотність та одночасне небажання взаємодіяти з іншими.

«Ми усі знервовані».

учасник ОФГ, Харків

ВПО в усіх опитаних областях також висловили страх і занепокоєння, що стосуються змін умов отримання допомоги для ВПО.

Як повідомили учасники ОФГ у селі Новопетрівка Високопільської громади Херсонської області, конфлікт суттєво вплинув на психічне здоров'я та психологічне благополуччя мешканців громади. Досвід окупації, розстріли, насильство (включно з фізичним, сексуальним та психологічним), окупація майна, погрози та розграбування глибоко травмували членів громади на емоційному рівні. Крім того, руйнування будинків, шкіл, дитячих садків та інших комунальних будівель порушило повсякденне життя, що призвело до підвищеного рівня стресу і тривоги. Відсутність належних систем оповіщення під час повітряних тривог посилила вразливість, змушуючи мешканців покладатися на імпровізовані способи самозбереження. Респонденти також висловили бажання отримувати більш індивідуалізовану психологічну допомогу, зазначивши, що попри відвідування групових занять психологічної підтримки вони відчують потребу у додаткових індивідуальних сеансах для ефективного задоволення потреб, пов'язаних з їхнім психічним здоров'ям.

Багато респондентів з північних областей наголосили на впливі мобілізації на чоловіче населення, що призвело до самоізоляції та значного психологічного стресу. КІ у Харкові повідомляють про зростання споживання алкоголю серед членів громад, зокрема серед чоловіків. Вони пов'язують таку тенденцію з нудьгою внаслідок відсутності можливостей працевлаштування та діяльності, а також використання алкоголю як негативного механізму розв'язання проблем психічного здоров'я. Про подібні проблеми повідомлялося у Херсонській області, де деякі мешканці вдаються до вживання алкоголю як засобу боротьби зі стресом, тоді як інші покладаються на заспокійливі препарати.

Під час ОФГ з особами, які повернулися, у Харківській та Донецькій областях з'явилися спостереження щодо помітного впливу війни на психічне здоров'я та благополуччя непереміщених осіб. Учасники, які повернулися, наголосили на поширеному відчутті депресії та психологічного стресу серед непереміщеного населення. Психологічний стан членів громади, які проживають поблизу лінії фронту у Харківській та Донецькій областях, має багатогранний характер. Хоча деякі особи стверджують, що вони «в порядку» і справляються, вони також зазначають про проблеми з порушеннями сну, глибокий смуток, відчуття безнадійності, горя і навіть почуття покірності або прийняття їхньої долі, про що повідомлялося під час обговорення у Донецьку. Це підкреслює велику необхідність психологічної підтримки серед опитаного населення.

Рисунок 6. Головні фактори стресу

Страх бути вбитим або пораним через збройне насилля	528	47.7%
Переживання за майбутнє	500	45.2%
Переживання за дітей	338	30.6%
Страх пошкодження або руйнування майна через збройний конфлікт	308	27.8%
Стрес пов'язаний за переміщенням	221	20.0%
Недостатній доступ до можливостей працевлаштування	42	3.8%
Недостатній доступ до спеціалізованих медичних послуг	33	3.0%
Недостатній доступ до базових послуг	32	2.9%
Страх призову до армії	17	1.5%
Інше	17	1.5%
Сум за членами сім'ї	13	1.2%
Стигматизація/Дискримінація	6	0.5%
Страх зазнати сексуального нападу	1	0.1%

Громадянський статус, доступ до засобів

Доступ до персональних документів та документів на ЖЗМ (житло, землю та майно)

В опитаних областях 20% респондентів домогосподарств повідомили про перешкоди для отримання документів, що свідчить про зростання на 3% порівняно з останнім періодом моніторингу. Хоча тривалість та вартість адміністративних процедур залишається поміж основних повідомлених перешкод (38% та 30% відповідно), відстань та витрати на проїзд є суттєвою перешкодою для 32% респондентів (75 осіб), особливо для тих, які проживають у сільській та віддаленій місцевості, де доступ до транспорту — обмежений, а супутні витрати можуть бути фінансовим тягарем.

Наприклад, у Донецькій області доступ до адміністративних послуг здебільшого зосереджений у таких великих містах, як Слов'янськ, проте відсутність належного громадського транспорту робить ці послуги майже недоступними для мешканців сільської місцевості. Повідомлялося, що у деяких сільських громадах Дніпропетровської та Запорізької областей відповідні послуги функціонують лише частково. Таким чином особи за межами міських центрів часто натрапляють на труднощі при отриманні важливих персональних документів та компенсації і соціальних виплат. Значною перешкодою залишається брак інформації (про це повідомляли 24% респондентів), а серед старшого покоління залишається високою потреба в юридичних послугах та індивідуальних консультаціях, особливо стосовно персональних документів та державної компенсації витрат за тимчасове розміщення.

З 1 січня закон встановлює новий компенсаційний механізм для осіб, які відновили власні пошкоджені будинки своїм коштом¹⁴. Ця компенсація застосовується до ремонтних робіт та будівельних матеріалів, які не покривала грошова або матеріальна допомога від державних або міжнародних організацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ чи організацій.

Зміни щодо отримання допомоги для ВПО

Нещодавнє прийняття Постанови Кабінету Міністрів України №332, чинної з 1 березня 2024 року, ознаменувало суттєві зміни у виплаті допомоги на проживання для ВПО в Україні (що було основним механізмом допомоги для ВПО після початку ескалації конфлікту). Міністерство соціальної політики України наголосило, що ці зміни узгоджуються із завданнями політики уряду щодо ВПО, які спрямовані на забезпечення поступової інтеграції ВПО у приймаючі громади, забезпечення стимулу для працевлаштування ВПО працездатного віку та пристосування соціальної підтримки до потреб переміщеного населення¹⁵. Згідно з цією постановою правомірність ВПО наразі оцінюється на основі набору критеріїв виключення.

Сюди відносяться фінансові аспекти (тобто менш ніж 100 000 гривень на банківських рахунках, придбання нерухомості вартістю менш ніж 100 000 гривень, відсутність придбання транспортного засобу тощо) і категорії вразливості, а допомога надається за умови вжиття заходів для працевлаштування.

Допомога для ВПО автоматично продовжується на шість місяців лише для конкретних категорій ВПО (включаючи пенсіонерів, пенсія яких не перевищує 9 444 гривень, осіб з інвалідністю I або II групи, сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також прийомних батьків). Інші ВПО, які хочуть отримувати соціальну допомогу, повинні пройти повторну реєстрацію. Шестимісячне продовження таких виплат залежить від перегляду соціально-економічного статусу домогосподарства, переконання, що дохід сім'ї не перевищує 9 444 гривень на людину, і перевірки реєстрації безробітних членів господарства працездатного віку в центрах зайнятості.

¹⁴ «Комітет інформує про дію Закону України про відшкодування зруйнованого і пошкодженого житла», 12 січня 2024 року, Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку, доступно [тут](#)

¹⁵ «Уряд продовжив виплату допомоги на проживання для ВПО», 26 січня 2024 року, Міністерство соціальної політики України, доступно [тут](#)

22 березня Кабінет Міністрів України переглянув Постанову №94 «Деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб» і розширив перелік найбільш вразливих груп ВПО¹⁶.

Втім результати моніторингу свідчать про те, що ці зміни створюють значний тягар для адміністративних послуг, як у Запоріжжі та інших областях України. Для зменшення ризику відповідальності через неточну перевірку ВПО місцева влада у Запоріжжі вирішила обмежити повторну реєстрацію ВПО лише Управлінням соціального захисту населення (УСЗН), виключивши Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП). Таке рішення створює інші проблеми для ВПО, змушуючи їх стояти у довгих чергах, при цьому перешкоджаючи їхньому доступу до послуг та додаючи навантаження працівникам УСЗН. Омбудсман України наголосив на кількох основних занепокоєннях, включаючи відсутність в уряді ефективних механізмів для заохочення ВПО до працевлаштування, потенційні наслідки припинення виплати допомоги, що призведе до повернення ВПО на небезпечні території або пошуку притулку в інших країнах, а також непрактичність інвестування значних фінансових ресурсів для евакуації людей із зони конфлікту, щоб відмовити їм у наданні базової підтримки після переміщення, що спонукає їх повертатися назад¹⁷.

Звільнення від мобілізації

Були висловлені занепокоєння з приводу процесу призову, особливо щодо військово-лікарських комісій та звільнення від мобілізації. Основна проблема зосереджена навколо нездатності комісій належним чином оцінити стан здоров'я військовозобов'язаних чоловіків, які часто визнають їх придатними до служби попри захворювання або інвалідність, які повинні звільняти їх від призову згідно із законодавством України. Військово-лікарська комісія (ВЛК) функціонує при Територіальних центрах комплектації і відіграє вкрай важливу роль у процесі мобілізації. Після введення воєнного стану усі військовозобов'язані (навіть ті, яких до 2022 року звільнили за станом здоров'я) повинні оновити свої дані через ВЛК. Це оновлення включає медичний огляд для встановлення придатності, непридатності або обмеженої придатності особи до військової служби. До 2024 року для завершення процесу проходження ВЛК не було встановлено часових рамок. Особи могли обрати не проходити огляд, щоб уникнути отримання нової відмітки на військових документах, що призвело б до негайних наказів про мобілізацію. До основних змін, введених з січня, відноситься встановлення строку для проходження ВЛК, і процес проходження оглядів не повинен перевищувати чотири дні (на практиці зазвичай здійснюється за 1–2 дні). З 4 травня категорію «обмежено придатний» буде скасовано. Усі особи, яким присвоєна II або III група інвалідності (з певними винятками) пройдуть повторний огляд. Після набрання чинності законом про мобілізацію №3633-IX 18 травня усі військовозобов'язані особи повинні оновити свої дані протягом 60 днів, що вимагає проходження ВЛК. Передбачувані зміни включають виключення конкретних хвороб з переліку Міністерства оборони, який регулює придатність до військової служби. Крім того, очікується, що багато захворювань, які наразі підпадають під категорію «обмежено придатні», будуть класифікуватися як придатні.

¹⁶ Особливий інформаційний лист DRC про зміни в законодавстві щодо ВПО: випуск 101, доступно [ТУТ](#)

¹⁷ «Омбудсман України звернувся до Прем'єр-міністра щодо змін у механізмі виплати допомоги на проживання ВПО», 21 лютого 2024 року, Омбудсман України, доступно [ТУТ](#)

Очікується, що завдяки розширеним повноваженням Територіальних центрів комплектування за новим законом зросте кількість проблем з проходженням ВЛК. Поточні звернення за правовою допомогою здебільшого зосереджені на підставах для відстрочки, вимогах підтверджувальної документації, направленнях осіб, які хочуть отримати звільнення від військової служби або відстрочку, до військово-лікарської комісії та оскарженні рішень військово-лікарської комісії.

Відсутність дискримінації та рівність

У Харківській та Донецькій областях учасники ОФГ та ІКІ продовжують відносити самотніх людей похилого віку (особливо з інвалідністю) до найбільш вразливої групи. Ця вразливість спричинена різними факторами, включаючи обмежений дохід, проблеми зі здоров'ям, відсутність підтримки рідних через переміщення членів сім'ї, а також відчуття ізоляції. Такі вразливі люди похилого віку покладаються на допомогу від соціальних працівників, волонтерів та приятелів сусідів.

Відсутність доступу до оформлення інвалідності перешкоджає особам отримувати державну допомогу та доступ до необхідних допоміжних пристроїв і соціальних послуг, чим посилює вразливість. Основні проблеми осіб з інвалідністю включають обмежений доступ до спеціалізованих послуг, фінансова незалежність, дискримінація при прийомі на роботу та екологічні бар'єри. Крім того, їхня вразливість посилюється тим, що їх покинули члени сім'ї. Відповідно до інтерв'ю з інформаторами у Запорізькій області процес встановлення інвалідності передбачає численні візити до медичних закладів, що знаходяться в Запоріжжі, проте через вік та проблеми зі здоров'ям багато осіб не розпочинають цей процес, що перешкоджає їм отримувати важливі соціальні послуги. Крім того, опитані люди похилого віку висловили небажання звертатися для встановлення інвалідності, зазначаючи про такі занепокоєння, як потенційне скорочення пенсійних виплат, тривала та затратна процедура, а також ризик втрати права на комунальну субсидію через більший дохід сім'ї.

Можливості державних соціальних установ у віддаленій та сільській місцевості східних та південних областей залишаються обмеженими, що вимагає значної підтримки та співпраці з гуманітарними працівниками, які займаються кейс-менеджментом, для мінімізації проблем навколо доступності послуг. КІ з Вільнянської громади Запорізької області зазначив про труднощі з добиранням до певних населених пунктів, як-от село Любимівка, з якими стикаються соціальні працівники. Попри достатню кількість кадрів основною перешкодою є значна відстань між населеними пунктами у громаді. Натомість у Широківській громаді Запорізької області учасники ОФГ зазначили, що за надання підтримки 14 особам, які потребують особливої уваги та догляду, відповідає один соціальний працівник у Старостинському окрузі. Для покращення ефективності та мобільності соціальним працівникам видали електровелосипеди, що дозволяє їм швидко добиратися до будинків клієнтів. Тим часом КІ з Мар'ївки Біленьківської громади Запорізької області наголосив на проблемах з набором соціальних працівників через низьку заробітну плату та складний характер роботи. В результаті деякі люди похилого віку, які претендують на послуги з догляду дома, отримують допомогу від сторонніх джерел, при цьому деяким допомагають їхні сусіди через поточну нестачу ресурсів. Результати моніторингу захисту свідчать про найрізноманітніші проблеми з доступом до послуг, які включають такі виклики, як доступність персоналу, проблеми з відстанню та проїздом, а також проблеми з підбором кадрів тощо. Ці питання посилюються часто складним характером звернення та отримання соціальної допомоги.

«Процес встановлення інвалідності є тривалим і вимагає звернення до медичних закладів в Запоріжжі, проте через свій вік та стан здоров'я такі особи і їхні рідні не розпочинають цей процес. Через це вони не можуть повністю отримувати усі соціальні послуги, які могли б їм надаватися, якби вони мали статус особи з інвалідністю».

Ключовий інформатор, Запорізька область

Крім того, серед учасників ОФГ зростає визнання того, що чоловіки призовного віку представляють іншу вразливу групу. Така зміна сприйняття, ймовірно, пов'язана з посиленням мобілізаційних зусиль влади, що сприяли зростанню стурбованості у громаді з приводу потенційного призову чоловіків з їхніх сімей чи громад. В результаті все частіше вважається, що чоловіки призовного віку знаходяться в групі підвищеного ризику. В середині лютого у Львові був створений перший центр рекрутингу української армії у приміщенні львівського центру підтримки ВПО. Після цієї події керівник центру підтримки ВПО повідомив про зменшення кількості звернень про допомогу від чоловіків призовного віку, оскільки у них немає бажання з'являтися у місці, яке пов'язане з рекрутингом до армії через страх призову.

Соціальна напруженість

Значний вплив переміщених українців посилив вже наявну соціальну напругу, що здебільшого зосереджувалася навколо мовних відмінностей та боротьби за гуманітарну допомогу, послуги та можливості працевлаштування. В цілому респонденти на рівні домогосподарств в областях, де проводилось опитування, повідомили, що для 76% з них відносини між громадами були гарними чи дуже гарними, тоді як 24% повідомили про прийнятні (22%) чи погані (4%) відносини. В різних населених пунктах Львівської області, включаючи Дрогобицьку громаду та місто Стрий, соціальна напруга виникла переважно довкола працевлаштування та мовних бар'єрів, що сприяло дискримінації. Роботодавці не наважуються наймати ВПО, побоюючись, що вони згодом повернуться до місць їхнього походження. Ще більше ускладнюючи інтеграцію ВПО у місцеві школи, мовні відмінності призвели до випадків булінгу, змушуючи деяких дітей-ВПО повернутися до дистанційного навчання. Учасник ОФГ з Дашави повідомив, що вчителі та однолітки у місцевому дитячому садку робили його/її дитині образливі зауваження за спілкування російською мовою. У селі Добрівляни учасники ОФГ повідомили про значну стигматизацію ВПО зі Сходу України, і що місцеві жителі часто називали їх «московитами»¹⁸ після того, як чули їхній акцент.

«Щоб знайти роботу в цьому регіоні, ВПО мають розглядати невисокооплачувану роботу, наприклад касир, прибиральник(-ця). Місцева думка така, що ВПО не мають наміру працювати та живуть лише на виплати для ВПО».

Ключовий інформатор, Стрийський район, Львівська область

¹⁸ У широкому значенні стосується когось або чогось пов'язаного з Москвою або Московією (Російська Федерація).

Один учасник ОФГ в місті Стрий описав випадок на місцевому ринку, коли їх агресивно виправили працівники продуктового магазину після прохання про овочі українською мовою.

У східних та південних областях напруга між членами громади здебільшого пов'язана з передбачуваним нерівним розподілом гуманітарної допомоги, про що йшлося у попередніх звітах. Деякі КІ висловлюють занепокоєння, що суворіші критерії для допомоги, особливо грошової, можуть посилити цю проблему, викликаючи побоювання серед членів громади з приводу майбутньої допомоги. У селі Новопетрівка Високопільської громади Херсонської області учасники ОФГ наголосили на суттєвій фрагментації в межах їхньої громади, що здебільшого спричинене постійними суперечками щодо передбачуваного нечесного розподілу гуманітарної допомоги. Подібні занепокоєння повідомлялися у Шевченківській громаді Миколаївської області, де мешканці висловлювали стурбованість з приводу нерівного розподілу гуманітарної допомоги. Така напруга посилює фрагментацію суспільства, що ускладнюється нестабільною зайнятістю, нерівним доступом до ресурсів та відсутністю психологічного благополуччя серед мешканців.

Тим часом динаміка громади та напруга у регіонах, що постраждали від конфлікту та переміщення, виявляють нюанси взаємодії та занепокоєння серед мешканців. В ОФГ у Донецькій та Харківській областях люди не повідомляють про напругу чи конфлікт між членами громади, і громади намагаються якомога більше допомагати одна одній. Покращений доступ до інтернету сприяв налагодженню відносин між громадами, зробивши можливим спілкування та надання підтримки через групові чати, створені сільськими головами. У селі Чорноморка Чорноморської громади Миколаївської області учасники ОФГ наголосили на сильному почутті соціальної згуртованості у громаді, що особливо проявляється в їхній активній участі у культурній та гуманітарній діяльності. Зокрема, громада продемонструвала надзвичайну згуртованість шляхом технічного оснащення шкільного укриття для використання як багатофункціонального простору для соціальних заходів. Наразі волонтери звертаються за допомогою до гуманітарних організацій, щоб покращити укриття такими зручностями для дозвілля, як кіно, спортзал та клас хореографії, оскільки місцева влада не має коштів на подібне обладнання. Проте, за словами КІ з Харківської області, попри відсутність очевидної напруги між людьми їм добре відомо про поведінку та позицію кожного щодо подій в лютому 2022 року. В результаті люди схильні об'єднуватися з тими, хто має подібні політичні погляди.

«Всі знають, як кожен їхній односелець поведився навесні та влітку 2022 року, але людям вистачає розуму не розпалювати конфлікт з політичних мотивів».

Ключовий інформатор, Харківська область

Основні економічні та соціальні права

Право на житло

Примусове виселення

Респонденти з-поміж ВПО на рівні домогосподарств висловлюють занепокоєння щодо свого теперішнього житла (35%, 120 респондентів), а головною причиною занепокоєння залишається ризик виселення, про який повідомляють 45% (52) з них. Це занепокоєння відповідає результатам попереднього періоду моніторингу і пов'язане як з Постановою №930¹⁹ про функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб від 1 вересня 2023 року, так і поправками, що стосуються продовження виплати допомоги на проживання ВПО, включаючи Постанову №332 від 20 березня 2022 року «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам».

Під час періоду моніторингу команда соціально-правового захисту на Заході України спостерігала кілька випадків закриття місць тимчасового проживання у Львівській області, що призвело до примусового виселення ВПО, які проживали там з 2022 року. В січні було виселено приблизно 30 ВПО, які розміщувалися у приватному центрі тимчасового проживання в Моршині Львівської області. Виселення вплинуло на різні вразливі групи, які проживали у центрі з березня 2022 року, включаючи людей похилого віку, осіб з інвалідністю та осіб, які виховують дітей наодинці. Адміністрація центру посилалася на суттєву заборгованість за комунальні послуги як на підставу для закриття та виселення. ВПО перемістилися до приватного готелю в тому ж населеному пункті для тимчасового проживання упродовж двох днів. До виселення їм надали перелік інших місць тимчасового проживання у Львівській області, де були вільні місця, але не повідомили про Постанову КМУ №930, яка регулює функціонування місць тимчасового проживання. Хоча ВПО були змушені платити за проживання в готелі, більшість обрала залишитися в Моршині, оскільки вони налагодили соціальні зв'язки та почали інтегруватися у місцеву громаду. Вони зверталися за гуманітарною допомогою для покриття базових потреб. В березні благодійна організація «100% Життя» повідомила, що власники приватного центру тимчасового проживання у Львові, який розміщував загалом понад 2 000 ВПО з лютого 2022 року, вирішили не продовжувати договір оренди з БО. БО керувала місцем тимчасового проживання, у якому наразі розміщується понад 100 ВПО. Крім того, за місяць до закінчення терміну дії договору оренди власник майна відключив світло, обмежив доступ людей до частини приміщень, перешкоджаючи роботі прихистку та виганяючи людей на вулицю²⁰.

У місті Дніпро ВПО попросили звільнити приватне місце тимчасового проживання до кінця зими. Цей створений волонтерами шелтер надавав притулок для ВПО, включаючи осіб в групі підвищеного ризику, з 12 міст України впродовж майже двох років.

¹⁹ Нова редакція постанови продовжує термін для приведення місць тимчасового проживання у відповідність мінімальним стандартам з березня по грудень 2024 року

²⁰ «Скандальний львівський забудовник намагається вигнати переселенців із шелтера», 100% Життя, 28 березня 2024 року, доступно [тут](#)

Наразі у шелтері проживає близько 300 осіб, включаючи 75 дітей, 40 осіб з інвалідністю та 60 тварин. Міністерство юстиції повідомило шелтер, що будівлею володіє Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз, і її потрібно використовувати за призначенням. В результаті в січні усіх ВПО попросили звільнити приміщення до завершення опалювального сезону. Представники шелтера звернулися до Міністерства юстиції з приводу продовження оренди для ВПО і очікують на офіційну відповідь.

Подібні проблеми з'явилися у місці тимчасового проживання в Коблівській громаді Миколаївської області, коли виникли занепокоєння з приводу переповненості та можливості виселення через фінансову заборгованість власника. Після цього ВПО надали свої соціальні виплати, щоб зменшити борг, підкреслюючи важливість підтримки громади у розв'язанні житлових проблем під час кризи.

Рисунок 7. Проблемні питання, пов'язані з нинішнім житлом

Умови проживання	167	54.9%
Ризик примусового виселення	70	23.0%
Відсутність функціонуючих комунальних послуг	37	12.2%
Відсутність підтримки відновлення житла	24	7.9%
Забгато людей/Відсутність приватності	22	7.2%
Безпека та ризики для здоров'я	18	5.9%
Відсутність взаємозв'язку між людьми	14	4.6%
Не врахування потреб людей з інвалідністю	4	1.3%
Відсутність чи втрата документів про право власності	4	1.3%

Право на освіту

Обстріли продовжують завдавати шкоди освітній інфраструктурі, особливо у прифронтових громадах. Ця шкода поширюється на інженерні мережі, ускладнюючи доступ до навчальних закладів. Внаслідок цих проблем багато дітей змушені навчатися дистанційно або за гібридним підходом. Учасники ОФГ, які проводилися в Дніпропетровській та Запорізькій областях, наголосили на постійній проблемі зі спілкуванням та соціалізацією серед дітей.

Ця проблема пов'язана з дистанційним навчанням і підкріплена відсутністю розважальних та спортивних програм, а також соціальної інфраструктури, що призводить до проведення дітьми вільного часу в інтернеті.

Навчання у Донецькій та Херсонській областях залишається повністю дистанційним, а в Харківській та Миколаївській областях воно проводиться здебільшого онлайн. З поверненням більшої кількості родин місцеві органи влади та волонтери в Харківській та Донецькій областях продовжують створювати неофіційні «освітні центри» у колишніх приміщеннях шкіл. Такі центри сприяють доступу до онлайн-навчання шляхом забезпечення підключення до інтернету (включаючи Starlink), генераторів та комп'ютерів. Існування таких центрів заохочує родини повертатися, про що повідомляють деякі учасники ОФГ. Загалом доступ до інтернету характеризують як стабільний, проте у деяких віддалених селах Донецької області він ненадійний, що впливає на здатність дітей отримати доступ до онлайн-навчання.

У селі Гнаровське Запорізької області учасники ОФГ зазначили, що діти повернулися до стаціонарного навчання через труднощі батьків з присвяченням достатньої кількості часу та уваги навчанням дітей вдома. Повідомлялися занепокоєння з приводу обмеженого розуміння дітьми шкільної програми під час дистанційного навчання. В результаті члени громади колективно вирішили припинити онлайн-навчання. Львівська обласна адміністрація закликає надавати перевагу програмам підтримки, які сприяють стаціонарному навчанням, для полегшення інтеграційних процесів дітей, які не наважуються покинути свої домівки заради повністю дистанційного навчання. У 2023 році в Дрогобичі Львівської області діти-ВПО перейшли на стаціонарне навчання, повністю інтегрувавшись в освітній процес. Проте доступ до освіти залишається проблемним питанням для домогосподарств ВПО у місті Стрий Львівської області, де початкова негативна взаємодія працівників відділу освіти або адміністрації школи завадила повному зарахуванню дітей-ВПО через непривітну реакцію.

В ході ОФГ у Харкові мешканці наголосили на важливості прищеплення дітям націоналістичних установок щодо України. Вони висловили бажання щодо навчання дітей таким чином, щоб виховувати вірність Україні.

Право на здоров'я

Доступ до медичної допомоги залишається значною проблемою, особливо для людей похилого віку з обмеженою мобільністю через інвалідність та обмежений доступ до громадського транспорту. Подібно до попереднього періоду моніторингу 35% (408) респондентів на рівні домогосподарств повідомили про перешкоди при отриманні доступу до послуг у сфері охорони здоров'я, включаючи брак спеціалізованих медичних послуг (60%, 243 респонденти), брак доступних закладів охорони здоров'я (45%, 184 респонденти), віддаленість та брак засобів перевезення для доступу до наявних закладів (41%, 166 респондентів), вартість проїзду (30%, 123 респонденти), а також вартість надаваних послуг (26%, 104 респонденти).

У Донецькій, Харківській та Запорізькій областях учасники ОФГ та КІ наголосили на нестачі аптек за межами міст, що змушує людей їхати у більші міста, щоб придбати необхідні медикаменти.

Рисунок 8. Перешкоди при отриманні доступу до послуг у сфері охорони здоров'я

Відсутність спеціалізованих медичних послуг	98	39.7%
Вартість наданих послуг/ліків	92	37.2%
Відстань — нестача засобів пересування, щоб дістатися до медичних закладів	84	34.0%
Відсутність доступного медичного закладу	79	32.0%
Вартість поїздки до медичних закладів	76	30.8%
Відсутність/нестача медикаментів	19	7.7%
Тривалий час очікування	11	4.5%
Не доступність для людей з особливими потребами	10	4.0%
Інше	7	2.8%
Ризики безпеки пов'язані з доступом/перебуванням в медичному закладі	5	2.0%
Мовний бар'єр	2	0.8%
Вимоги документів про реєстрацію актів цивільного стану	2	0.8%
Дискримінація/заборона доступу	2	0.8%

Крім того, багато людей похилого віку зазначили, що істотна суттєва частина їхньої пенсії або допомоги по інвалідності виділяється на покриття вартості медикаментів, і небагато коштів залишається для решти витрат. В Донецькій області та деяких прикордонних районах Сумської області було запущено пілотний проєкт «Укрпошта. Аптека», який полегшує доступ до важливих медикаментів для маргіналізованих та відділених громад, а також малозабезпечених сімей. Проєкт пошириться на прифронтові регіони Запорізької, Харківської, Херсонської та Миколаївської областей. Ця ініціатива дозволяє українцям замовляти безрецептурні препарати й отримувати їх поштою безкоштовно. Міністерство охорони здоров'я України зазначило, що проєкт також включає медикаменти, що підлягають реімбурсації через програму «Доступні ліки» для різних хвороб, наприклад серцево-судинних захворювань, діабету та хронічних респіраторних захворювань.

Наразі програма пропонує 515 торгових найменувань медичних препаратів та засобів за рецептом лікаря безоплатно або з частковою доплатою. Замовлення можна здійснити шляхом звернення до контактного центру Укрпошти. Хоча метою цієї ініціативи є усунення фінансових бар'єрів для отримання медичної допомоги, її безкоштовна послуга доставки могла б скоротити час на дорогу та супутні ризики, що особливо корисно для осіб з проблемами мобільності або тих, які проживають у постраждалих від конфлікту регіонах.

Попри повідомлення учасників ОФГ в Харківській та Донецькій областях про доступ до первинної медичної допомоги та регулярні візити лікарів і медичних НУО, отримання спеціалізованої медичної допомоги та діагностичних обстежень часто вимагає поїздок до більших міст, що є перешкодою через проблеми з транспортом. Крім того, спостерігалось зростання попиту на стоматологічні послуги, і учасники ОФГ в Донецькій та Харківській областях висловлювали розчарування з приводу нестачі стоматологів та непомірної вартості стоматологічних послуг, що робить їх недоступними для багатьох людей. Аналогічно, попри наявність медсестри у селі Новопетрівка Високопільської громади Херсонської області вона може надавати лише базові консультації, що позбавляє мешканців доступу до необхідних медичних обстежень, тестувань або консультацій профільних лікарів у селі. В результаті мешканці змушені їхати в інші міста чи райони, де функціонують лікарні чи клініки, часто до лікарень в Кривому Розі або Зеленодольську Дніпропетровської області. Відсутність громадського транспорту погіршує ситуацію, примушуючи людей розраховувати на приватний транспорт для поїздок у лікарню. Відсутність автобусів або мікроавтобусів створює для мешканців додаткові проблеми з доступом до необхідної медичної допомоги. Попри доступність у селах Вавилове та Котляреве Миколаївської області деяких базових послуг (безкоштовні кардіограми та щотижневі візити сімейних лікарів) спеціалізовані обстеження та тестування вимагають поїздок у Миколаїв, що створює додаткові витрати та затримки.

Відсутність доступної первинної медичної допомоги є значною проблемою у сільській місцевості, про що свідчать дані моніторингу щодо соціально-правового захисту у Шевченківській громаді Миколаївської області. Обмежена кількість місцевих медичних закладів у поєднанні із затримкою прибуття екстрених служб створюють проблеми для мешканців. Знищення, пошкодження та переміщення спеціалізованого персоналу і закладів, зокрема у селі Тернові Поди, призвело до майже повної відсутності медичних послуг через його руйнування під час перебування поза контролем українського уряду. Мешканці змушені розраховувати на сусідні села для отримання базових консультацій, що ускладнюється обмеженим транспортним сполученням між селами. Надзвичайні ситуації ускладнюються затримкою приїзду швидкої медичної допомоги з Миколаєва, який розташований за 1,5–2 години їзди, що обмежує варіанти для мешканців, які потребують невідкладної медичної допомоги. У сільській місцевості заведено направляти швидку медичну допомогу з наближених міст, внаслідок чого час реакції становить понад 60 хвилин, щоб доїхати до сіл.

Право на роботу

Суттєвий відсоток опитаних осіб зазначили, що принаймні одна людина в їхньому домогосподарстві не має роботи та активно її шукає, при цьому ця цифра залишається дуже високою на рівні 16% (185 респондентів) і сягає 22% для респондентів з-поміж ВПО.

Основні чинники, що сприяють безробіттю (подібно до попередніх звітних періодів), включають дефіцит можливостей для працевлаштування (83%), фізичні порушення або обмеження (9%) та обов'язки, пов'язані з роботою по дому та доглядом за дітьми (9%). Крім того, під час звітного періоду було виявлено новий чинник, який свідчить про невідповідність навичок попиту на ринку праці (10%). Забезпечення засобів до існування залишається актуальною проблемою для громад у Харківській та Донецькій областях, оскільки дані моніторингу захисту вказують про невелику кількість можливостей для працевлаштування, що перешкоджає поверненню та впливає на ВПО і непереміщених осіб. Хоча у містах більше можливостей для працевлаштування, обмежений громадський транспорт та страх мобілізації перешкоджає доступу мешканців сіл до такої роботи. В минулому багато мешканців у Харківській та Донецькій областях працювали у сільському господарстві, але цей сектор суттєво постраждав під час конфлікту: найчастіше поля заміновані, що обмежує перспективи працевлаштування та доступ до сільськогосподарських угідь. Крім того, сезонний характер сільськогосподарських робіт означає, що робота є тимчасовою.

Подібно до цього у сільській місцевості південних областей спостерігається значний рівень безробіття через пошкодження сільськогосподарської техніки та неможливість збору урожаю через обстріли або наземні міни. До війни Високопільська громада Херсонської області процвітала завдяки сільському господарству, проте з того часу цей сектор суттєво постраждав, що ускладнилося екологічною катастрофою внаслідок підриву Каховської ГЕС. Криза призвела до відсутності можливостей для працевлаштування через переміщення або закриття підприємств. Масштабне замінування територій та полів унеможливило землеробство, позбавивши мешканців доходу від землекористування та садівництва. Для багатьох людей сільське господарство було основним джерелом засобів до існування, що робить необхідність розмінування полів критичною для економічного відновлення та розвитку.

У громадах, де галузі промисловості забезпечують робочі місця, люди часто стикаються з такими перешкодами, як відсутність досвіду або кваліфікації. Крім того, підприємці вагаються наймати ВПО через занепокоєння, що вони можуть не залишитися на теперішньому місці знаходження, що може вплинути на стабільність команди. Під час ОФГ у селі Котляреве Шевченківської громади Миколаївської області учасники наголосили на тривалому перебуванні територій громади під контролем збройних сил Російської Федерації, що призвело до закриття, переміщення або призупинення діяльності підприємств, включаючи державні установи, які забезпечували робочі місця. Мешканці спостерігали значний економічний спад у багатьох селах громади. Крім того, фахівці у таких галузях, як медицина або будівництво, покинули село через збройний конфлікт. Масштабне забруднення території мінами також погіршило ситуацію, зробивши економічну діяльність небезпечною. Раніше багато мешканців займалися домогосподарством або землеробством, розраховуючи на вирощування сільськогосподарських культур для отримання прибутку та життєзабезпечення. Вони наголошували на проблемах, спричинених низькою купівельною спроможністю та зростанням рахунків за комунальні послуги, що ще більше навантажує сімейний бюджет.

«Ситуація із зайнятістю тут складна. Роботи майже немає, фермери наймають 2-3 людини для сезонних робіт. Комунальне підприємство з благоустрою нараховує одного працівника. Люди також мають власні земельні ділянки та займаються вирощуванням овочів. Люди цілий рік живуть завдяки врожаю».

Ключовий інформатор, Новомиколаївська громада, Запорізька область

Обмежені засоби до існування та економічні можливості призвели до значної залежності від програм соціального захисту та гуманітарної допомоги серед населення України. 75% респондентів (865 осіб) з опитаних областей постійно називали соціальні виплати основним джерелом доходу. Ще більшою є така залежність серед ВПО: 87% розраховують на ці виплати як на основне джерело доходу, що підкреслює вкрай важливу роль соціальної допомоги у підтримці вразливих груп населення. Проте через зміни, що стосуються допомоги для ВПО, згідно з Постановою КМУ №332, яка набирає чинності 1 березня 2024 року, деякі люди втратять ці виплати, що призведе до втрати їхнього основного джерела доходу. Для деяких ВПО допомога на проживання є надзвичайно важливою для задоволення основних потреб. Хоча зміни у системі надання допомоги можуть стимулювати ВПО активно шукати роботу, вони часто натрапляють на труднощі при пошуку добре оплачуваних робочих місць, які відповідають їхнім навичкам та досвіду.

Рисунок 9. Основні джерела доходу

Виплати соціального захисту (пенсії, виплати тощо)	865	74.8%
Заробітня плата — офіційне працевлаштування	354	30.6%
Гуманітарна допомога (грошова або не грошова)	217	18.8%
Непостійна (тимчасова) робота	86	7.4%
Допомога від сім'ї/друзів	31	2.7%
Власні накопичення	19	1.6%
Відсутність джерел, які надходять в сім'ю	17	1.5%
Підприємництво/самозайнятість	7	0.6%
Інше	5	0.4%

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» з 1 січня 2024 року прожитковий мінімум на одну особу становить 2 920 гривень, а мінімальна заробітня плата у 2024 році складе 7 100 гривень на місяць. Попри ці правові стандарти більшість домогосподарств в опитаних областях повідомляють про середній місячний дохід у розмірі від 3 001 до 6 000 гривень для середнього розміру домогосподарства 2,2 (34% — 379 респондентів) або середній місячний дохід у розмірі від 6 001 до 9 000 гривень для середнього розміру домогосподарства 2,9 (25% — 277 респондентів).

Хоча 45% респондентів (532 особи) зазначили про прогалини у задоволенні їхніх основних потреб, основні повідомлені стратегії розв'язання проблеми включають використання заощаджень (29%), зменшення споживання їжі (23%), залежність від сімейної/зовнішньої підтримки (18%) та зменшення використання важливих медикаментів або медичних послуг (17%). Крім того, 22% повідомили, що не мають жодних стратегій розв'язання цієї проблеми.

Рекомендації

Для уряду України

- Реалізувати політики та програми, які підтримують розширення можливостей для працевлаштування ВПО, в тому числі шляхом виділення ресурсів для програм перепідготовки, професійного навчання та надання мікрогрантів з метою підтримки підприємництва серед ВПО. Створити сприятливе середовище, яке заохочує підприємства наймати ВПО та сприяє економічній інтеграції.
- Встановити чіткі та доступні процеси використання компенсаційних механізмів та усунути перешкоди.
- Посилити зусилля для підвищення обізнаності про доступні послуги боротьби з ГЗН (включаючи онлайн-послуги).
- Покращити доступ до медичних та освітніх послуг шляхом розширення транспортних систем та зменшення вартості спеціалізованої медичної допомоги, подумати про створення соціальних автобусів/маршрутних таксі.
- Підтримати створення мобільних медичних та нотаріальних контор для надання послуг у віддалених районах.
- Надавати перевагу вирішенню психологічних та психосоціальних потреб осіб та громад, особливо у сільській та віддаленій місцевості, шляхом збільшення фінансування, забезпечення нарощування потенціалу державних постачальників послуг та підвищення якості наявних послуг.
- Реалізувати кампанії боротьби з дискримінацією та програми мовної підтримки у школах з метою сприяти соціальній інтеграції дітей-ВПО та мінімізувати перешкоди для їхньої повної участі в освітньому процесі.
- Підтримувати місцеві ініціативи, що сприяють вихованню згуртованості та інтеграції, об'єднуючи ВПО та непереміщених членів громад.

Для гуманітарної спільноти

- Проводити правовий аналіз та відстоювати законодавчі зміни для забезпечення інклюзії меншин та маргіналізованих груп, включаючи людей з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, гендерною ідентичністю та самовираженням, а також статевими ознаками.

- Забезпечити навчання та нарощування потенціалу постачальників послуг, включаючи правоохоронні органи та соціальних працівників, у роботі з постраждалими від ГЗН для забезпечення, що послуги орієнтовані на постраждалих і надаються відповідно до Мінімальних стандартів запобігання ГЗН та реагування на нього в умовах надзвичайних ситуацій.
- Інтегрувати діяльність із запобігання ГЗН у діяльність з питань психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, зосереджену на розв'язанні проблеми зловживання алкоголем та сприяння зверненню за допомогою серед чоловіків.
- Проводити цілеспрямовані заходи з підвищення обізнаності з орієнтацією на вирішення питання стигматизації та соціальних норм, які перешкоджають постраждалим від ГЗН звертатися за підтримкою.
- Розширити діяльність з підвищення обізнаності та юридичного консультування щодо новоприйнятих законодавчих поправок, які стосуються допомоги для ВПО, для забезпечення розуміння змін постраждалими громадами і того, чи належать вони до визначених вразливих категорій населення, які повинні повторно подати заяву для отримання допомоги для ВПО. Надавати правову допомогу (або направляти до відповідних партнерів) у разі необхідності повторного подання заяви.
- Забезпечити юридичні консультації та допомогу особам, які зазнали порушень прав в умовах конфлікту, щоб вони змогли реалізувати свої законні права на компенсацію.
- Надавати підтримку з управління справами про захист найбільш вразливим категоріям осіб, які стикаються з ризиками у сфері соціально-правового захисту, усуваючи прогалини у покритті національної програми соціального захисту, та забезпечити, що підтримка з управління справами має пріоритет у регіонах з найбільш серйозними прогалинами у доступі до послуг.
- Відстоювати розширення можливостей працевлаштування для ВПО, особливо з огляду на нещодавні зміни щодо допомоги для ВПО, в тому числі за допомогою програм перепідготовки та професійного навчання і надання мікрогрантів для підтримки підприємницьких ініціатив.
- Розширити послуги правової допомоги (в тому числі з питань, що стосуються ЖЗМ) на сільську місцевість, усуваючи повідомлені фізичні бар'єри, з якими стикаються мешканці при зверненні за адміністративними послугами та документами за межами міста.
- Створити мобільні медичні пункти та відстоювати покращення медичних послуг від місцевих постачальників для розв'язання проблеми відсутності закладів у відділених регіонах.
- Уточнити та розповсюджувати інформацію про критерії надання гуманітарної допомоги для усунення непорозуміння та передбачуваної нерівності, таким чином зменшуючи напругу у громадах.
- Підтримувати місцеві ініціативи, що сприяють згуртованості та інтеграції, об'єднуючи ВПО та місцевих жителів.
- Розширити доступ до якісних послуг психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПСП).